

Algemeen 2010

Infoblad

Plantmateriaal voor beheer en inrichting

Bij het aankopen van plantmateriaal voor het buitengebied spelen kwaliteit van het plantmateriaal, regelgeving en certificering een rol. Dit infoblad zet op een rij waarop gelet moet worden bij het inzetten van plantmateriaal.

Stap 1: Wat wilt u hebben?

Welk materiaal u het best kan gebruiken hangt af van de doelstelling van de beplanting. Voor bosbouwkundige projecten is de kwaliteit van het hout belangrijk, voor lanen de hoogte en rechtheid plus eventueel uniformiteit (of juist niet), voor ecologische verbindingsszones meer de ecologische (herkomst) kwaliteit, etcetera. Verder moeten de aan te planten bomen of struiken natuurlijk geschikt zijn voor de betreffende locatie en grondsoort. Het is altijd van belang om soorten te gebruiken die van oorsprong in een landschap voorkomen om floravervalsing te voorkomen. Het boek 'Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen' van Bert Maes is hierbij een goed hulpmiddel. Daarin is te zien waar soorten historisch gezien voorkomen of voorkwamen.

>> Bepaal welke eigenschappen u belangrijk vindt en kies vervolgens soorten die aan uw eisen voldoen en van oorsprong in het landschap voorkomen.

Stap 2: Wat is de regelgeving?

In Nederland hebben vrijwel alle boombeplantingen in het buitengebied officieel een bosbouwkundige bestemming en vallen daarom onder de Europese Verkeersrichtlijn (EU 1999/105). Voor de soorten die genoemd zijn in die Richtlijn is het dan altijd verplicht om herkomsten te kiezen uit de Rassenlijst Bomen. Aanplant van bomen in de bebouwde omgeving en aanplant van struiken valt niet onder deze regelgeving. Het is in deze gevallen niet verplicht herkomsten te kiezen uit de Rassenlijst. Echter, de Rassenlijst is ook een waarborg voor kwaliteit en kan dus toch als uitgangspunt genomen worden. In de Rassenlijst Bomen staan ook bomen en struiken van autochtone herkomst.

De Rassenlijst Bomen, waarvan om de vijf jaar een nieuwe versie verschijnt, geeft een overzicht van de toegelaten en geadviseerde herkomsten. De herkomsten die in de rassenlijst staan zijn gekeurd op kwaliteit. Afhankelijk van het type keuring van de herkomsten, krijgt het materiaal een van de labels 'geselecteerd', 'gekeurd' of 'getest'.

Daarnaast is het label 'van bekende origine' mogelijk. In Nederland is dit label gereserveerd voor autochtoon materiaal. 'Getest' materiaal biedt de hoogste garantie op kwaliteit, omdat de nakomelingen van deze herkomsten zijn onderzocht.. Van 'gekeurd' en 'geselecteerd' is er minder bekend, omdat deze op uiterlijke kenmerken zijn beoordeeld. De precieze betekenis van de categorieën staat beschreven in de rassenlijst. Het ligt vooral aan de doelstelling van de beplanting en de beschikbaarheid van het materiaal uit welke categorie u het best kan kiezen. Autochtoon materiaal heeft bepaalde voordelen (zie kader) die vooral bij ecologische doelstellingen van belang zijn. Enkele autochtone herkomsten vallen ook binnen een van de andere drie categorieën; dit wordt apart vermeldt in de Rassenlijst.

Daarnaast moet het plantmateriaal voldoen aan uiterlijke eisen zoals vastgelegd in de NEN-norm 7412. Deze zijn van belang zodat planten de concurrentie met kruidachtigen en gras gedurende de eerste jaren na aanplant en de wilddruk (vraat) aan kunnen. Minimale kwaliteitseisen, zoals een minimum/maximum lengte en voldoende stevigheid zijn daarom belangrijk. Uniformiteit kan ook belangrijk zijn bij het gebruik van plantmachines.

De planten moeten gezond zijn en voldoen aan de Europese regelgeving betreffende plantenziekten. Controles en registratie van planten en zaden voor deze regelgeving wordt in Nederland gedaan door Naktuinbouw. Gecertificeerd materiaal voldoet dus aan deze regels. Op certificering komen we terug in stap 3.

>> Kies een herkomst uit de Rassenlijst (verplicht voor bomen in het buitengebied, voor struiken en in bebouwd gebied geadviseerd) en bepaal aan de hand van doelstelling en beschikbaarheid de categorie (geselecteerd', 'gekeurd' of 'getest' of 'van bekende origine'). Spreek met de leverancier af dat het materiaal voldoet aan de NEN-norm 7412.

Stap 3: Welke certificering is belangrijk?

Het is altijd belangrijk om gecertificeerd materiaal te gebruiken. Naktuinbouw zorgt in Nederland voor de certificering en de controles. Certificering door Naktuinbouw garandeert dat u kwalitatief goed materiaal krijgt dat gecontroleerd is op ziekten en met een garantie dat het materiaal echt van de herkomst is die u uit de Rassenlijst hebt gekozen. Bij laanbomen heeft het de voorkeur om ook als eis te stellen dat de bomen zijn voorzien van een waarmerkstrookje (plombe). Er worden dan hogere eisen gesteld aan het plantmateriaal wat betreft de lengte-stamomtrek verhouding en aan de omvang van wortelgestel. Ook wordt door de plombe de soortechtheid gewaarborgd. Daarnaast is het EKO-keurmerk of

het Milieukeur mogelijk. Dit materiaal is duurzaam geteeld: er wordt bijvoorbeeld gewerkt zonder chemische bestrijdingsmiddelen. De eisen voor Milieukeur zijn iets soepeler dan die voor het biologische EKO. Biologisch en/of Milieukeurmateriaal is aan te bevelen vanwege de overheidsoelstellingen voor duurzaamheid. Naleven van EKO-regels wordt gecontroleerd door Stichting Skal, voor Milieukeur is dit SMK.

>> Bestel altijd naar materiaal dat gecertificeerd is door Naktuinbouw en indien mogelijk dat het is voorzien van een plombe. Voor een milieubewuste keuze neemt u materiaal dat ook een keurmerk voor duurzaamheid heeft (EKO of Milieukeur).

Autochtone herkomsten?

Volgens de bosbouwrichtlijn vindt vernieuwing in een autochtone opstand plaats door een continue natuurlijke verjonging sinds de spontane vestiging na de laatste ijstijd (Rassenlijst). Kunstmatige verjonging mag alleen hebben plaatsgevonden als het teeltmateriaal uit dezelfde opstand of uit autochtone opstanden in de nabije omgeving is verkregen. (Autochtoon is dus anders dan inheems, wat wordt gebruikt voor soorten die hier van nature voorkomen, maar waarvan de individuen afkomstig kunnen zijn uit een andere regio).

Autochtone soorten bevatten dus genetisch materiaal dat al eeuwen in Nederland voorkomt en is uitgeselecteerd. Vaak komen dezelfde soorten ook elders voor, maar die exemplaren hebben dan andere genetische kenmerken. Autochtone bomen en struiken hebben door genetische selectie vaak gebiedsspecifieke (gunstige) eigenschappen gekregen. Ze zijn bijvoorbeeld minder vorstgevoelig of minder vatbaar voor lokaal voorkomende plantenziekten.

Een goede aanpassing is ook financieel gezien gunstig: omdat de autochtone bomen en struiken soms beter bestand zijn tegen de lokale omstandigheden zullen ze het goed doen. Andersom zijn bijvoorbeeld insecten aangepast op de bloeitijd van de autochtone bomen en struiken, waardoor ze bijdragen aan behoud van de biodiversiteit. Daarnaast zijn de autochtone herkomsten een onderdeel van de soortenrijkdom en dragen ze bij aan de totale genetische variatie. Deze variatie maakt dat soorten zich kunnen aanpassen aan veranderingen zoals klimaatsverandering en het is bovendien een deel van ons biologisch en oorspronkelijk erfgoed.

Hoewel autochtoon materiaal (categorie 'van bekende origine') vaak duurder is dan regulier materiaal, is het prijsverschil op het totaal van een herinrichtingsplan vaak verwaarloosbaar. Beschikbaarheid is soms (nog) wel een probleem.

Stap 4: Waar moet u op letten bij de bestelling?

Bestel bij voorkeur tijdig en direct bij de leverancier. Als het via een (onder) aannemer moet, zorg dan dat deze de bestelling direct plaatst bij de leverancier, anders kunnen lange levertijden ontstaan of producten soms niet geleverd worden. Om te zorgen dat u echt krijgt wat u hebben wilt, is het zaak bij de bestelling precies aan te geven wat u wilt hebben en dit ook duidelijke in bestekken te laten opnemen.

Wees duidelijk in de eisen aan plantmateriaal:

- bestel altijd Naktuinbouw-gecertificeerd materiaal;
- gaat het om bomen in het buitengebied, bestel dan materiaal uit de Rassenlijst dat valt binnen een van de categorieën 'geselecteerd', 'gekeurd', 'getest' of 'van bekende origine';
- stel kwaliteitseisen (lengte/diameter). Materiaal moet voldoen aan de NEN-norm 7412, maar vaak wordt de norm niet gebruikt. Zeker als uiterlijke kenmerken belangrijk zijn, is het echter van belang dat uitdrukkelijk wordt gevraagd om materiaal dat voldoet aan de NEN-norm. Vraag bij laanbomen om een plombe;
- bestel eventueel biologisch materiaal (EKO-keurmerk) of materiaal met Milieukeur.

Wees duidelijk bij de bestelling:

- laat al uw eisen aan het materiaal in het bestek met de leverancier of met de (onder)aannemer opnemen;
- neem sancties op in de bestekken: laat bij niet nakomen van afspraken met betrekking tot de eisen de beplanting verwijderen en herplaatsen met wat wel is gevraagd, op kosten van de leverancier of van de (onder)aannemer.

>> Laat al uw eisen betreffende herkomst, kwaliteit, certificering en levering in de bestekken met de leverancier of de (onder) aannemer opnemen, met sancties als de afspraken niet worden nagekomen.

>> Zorg bij grote projecten voor deskundige begeleiding als kennis niet aanwezig is binnen uw organisatie.

Stap 5: Waar moet u op letten bij de levering?

Check de planten:

- zijn de juiste soorten geleverd?
- is de kwaliteit goed (juiste lengte/diameter)?
- zijn de wortels goed beschermd tot het planten?
- is de plombe aanwezig als dit was afgesproken?

Check de leverancierscertificaten en leveranciersdocumenten:

- is de sortering en herkomst zoals afgesproken?
- staat de verplichte nummercode op het leverancierscertificaat en het leveranciersdocument? (dit nummer geeft de mogelijkheid om de partij te traceren bij Naktuinbouw.)
- is het EKO-keurmerk of Milieukeur aanwezig als dit was afgesproken?

Check tijdens of na het planten:

- is er netjes geplant (grond voorberekt, wortels in de grond)?

Bij twijfel: schakel Naktuinbouw in!

>> Controleer meteen bij levering de planten en de papieren. Let er op dat alle eisen zijn nagekomen dat de nummercode op de documenten staat. Controleer ook of de beplanting goed is/ wordt gedaan. Bij twijfel kunt u Naktuinbouw inschakelen.

Literatuur

- Boek 'Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen - hekken, verspreiding, geschiedenis en gebruik', Bert Maes (red.), ISBN 9085061768, € 34,50, uitgeverij Boom
- 8e Rassenlijst Bomen, € 54,-, te bestellen bij gsb@casema.nl, 035 888 93 08 (SSN 0924-929X). Per tweede helft van 2012 wordt een (gratis) digitale versie verwacht.
- NEN-norm 7412 (uitgave: Nederlands Normalisatie-Instituut, NNI)

Meer info

- Naktuinbouw, www.naktuinbouw.nl, boomkwekerij@naktuinbouw.nl 0162-511400
- Gerard Grimberg, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, www.minlnv.nl, Directie kennis en Innovatie, g.t.m.grimberg@minlnv.nl, 070-7573122
- Sven de Vries, Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN), www.cgn.wur.nl, sven.devries@wur.nl, 0317-485437
- De Cultuurgroep voor Bos- en Haagplantsoenkwekers, info@nbvb.nl, 030-65726 33

